

8. pokračovat v rozvoji spolupráce se Slovenskou sociologickou společností SAV a s dalšími organizacemi, jejichž činnost umožňuje uplatňování nebo propagování naší marxistické sociologie — zejména s Ústavem marxismu-leninismu ÚV KSČ i vysokých škol, Socialistickou akademií a výzkumnými pracovišti ostatních resortů a institucí.

Vedle těchto hlavních úkolů podtrhlo valné shromáždění Československé sociologické společnosti i význam některých úkolů dílčích, v jejichž splnění vidí předpoklad pro zintenzívnění vlastní vnitřní práce. V souvislosti s těmito dílčími úkoly se valné shromáždění dále usneslo:

- schválit dílčí změny v organizačním řádu Československé sociologické společnosti, a to podle konkrétního návrhu změn, který byl předložen všem účastníkům shromáždění s příslušným zdůvodněním, a s přihlédnutím k připomínkám, jež byly vzneseny v diskusi,
- schválit úhradu nákladů spojených s organizací valného shromáždění, a to z prostředků, jež činí příjem z vlastní aktivní činnosti,
- uložit hlavnímu výboru:
 - a) udělovat čestná uznání za dlouholetou angažovanou činnost v ČSSS, případně za úspěšnou činnost s mimořádnými výsledky v oblasti marxistické sociologie,
 - b) pokračovat ve vydávání *Zpráv*, zajistit kvalitní obsah při častější periodičnosti a zabezpečit potřebné finanční krytí,
 - c) projednat všechny připomínky a náměty z diskuse na valném shromáždění, včetně diskusních příspěvků nepřednesených, ale písemně podaných a zajistit jejich odpovídající uplatnění,
- uložit pobočkám a sekcím:
 - a) provést výroční členské schůze v období leden až duben 1977 a rozpracovat závěry XV. sjezdu KSČ,
 - b) využít při jednáních na výročních schůzích poboček a v sekcích poznatků z tohoto valného shromáždění a zajistit jejich tvořivou aplikaci.

Eva Bártová

Geneze plánování a prognózování sociálních procesů v ČSSR

Ústředním cílem a smyslem vzniku a budování socialistické společnosti je všestranný rozvoj všech jejích členů, vytváření reálných podmínek pro stále plnější uspokojování hmotných i duchovních potřeb a všestranný rozvoj jejich osobnosti. Tyto cíle jsou realizovány na všech společenských úrovních. Velké úkoly a svou historicky nezastupitelnou úlohu měly a mají průmyslové podniky. Zde objektivní potřeba realizovat ideály socialis-

mu, rozvíjet výrobu v dosud nebylém rozsahu, napravovat neblahé dědictví kapitalismu a sloužit rozvoji člověka vede od samého počátku socialistické revoluce k posilování sociálních funkcí podniku. Teoretická příprava k jejich rozvoji byla započata již v době okupace. Otázky vztahující se k sociální úloze podniku byly diskutovány na půdě ilegálních organizací KSČ a rudých odborů podniků, jejichž nejvládnějším cílem bylo budování socialismu, systému, který jako jediný zajišťuje všestranný rozvoj pracujícího člověka. Výsledky této teoretické přípravy a zejména poznatky z tzv. „školy práce“ (blíže viz citovaný článek) sehrály svoji rozhodující úlohu po osvobození naší vlasti sovětskou armádou při vytváření funkcí sociálně politických ředitelů (náměstků) a formulování náplně jejich práce — všestranné péče o pracujícího člověka, jež nemá zahrnovat jen péči o pracujícího v závodě, ale i mimo něj. Jinými slovy hlavním úkolem bylo sledovat *jak a za jakých podmínek pracující žije*.

Sociálně politickou činnost jako celek organizovaly a usměrňovaly od samého počátku KSČ a odbory. Při ÚRO byla utvořena ihned po květnu 1945 sociálně politická komise, která několik málo měsíců potom prováděla dotazníkovou šetření o podmínkách sociálně politické práce v podnicích. V červnu v roce 1947 vyšly ve *Věstníku ROH* směrnice pod názvem *Hlavní zásady činnosti sociálně politických ředitelů a sociálních referentů národních podniků*, v nichž jsou nejen formulovány hlavní směry sociálně politické činnosti, ale jsou korigovány i některé odchylky od požadavku správné součinnosti sociálně politických pracovníků s orgány ROH. V jejich duchu byl — a to ve formálně právní rovině potvrzuje organické spojení výrobní a sociální funkce ve znárodněných podnicích — sociálně politickým útvarům přiznán stejný význam jako útvarům výrobním, administrativním a obchodním.

Významným prostředkem řízení sociálních procesů se na celospolečenské úrovni stal první dvouletý plán. Jeho cílem mimo jiné bylo:

- stálé zvyšování životní úrovně pracujících po stránce hospodářské a kulturní;
- dosažení maximálního uspokojení potřeb pracujících.

Lze říci, že dvouletý plán byl svou koncepcí marxisticko-leninským plánem, v němž plánovací cíle výrobní a hospodářské byly podřízeny cílům sociálního rozvoje společnosti a všech jejích členů. Na dvouletý plán navazující pětileté plány byly pokračováním této koncepce. Důležitým článkem samozřejmě byla i nadále vedle státní sociální péče i péče o pracovníky v jednotlivých podnicích a organizacích. V prvním období se tato péče rozvíjela v rámci kolektivních smluv, zakot-

¹ Celé toto období až do počátku padesátých let zasvěceně popisují jedni z prvních průkopníků sociálního plánování u nás, soudruzi Vladimír Čech a Jaroslav Suchl ve stati *Tradice rozvoje a pláno-*

vání sociálních funkcí průmyslových podniků v Československu, uveřejněné v *Sociologickém časopisu* 2/1975.

vených již v roce 1950 do statutu vytvářených národních podniků. Usměrování kolektivních smluv po obsahové i organizační stránce se stalo záležitostí především ROH. Nové postavení a úloha pracujících se projevila v tom, že kolektivní smlouvy na jedné straně obsahovaly závazky ke splnění a překročení úkolů hospodářského plánu a na druhé straně závazky vedení organizací týkající se uplatnění předpisů pro odměňování práce, organizování výrobních porad, zvyšování kvalifikace, péče o bezpečnost a hygienu práce, o zlepšení pracovních podmínek apod.

V sociologické literatuře poválečných let je sociální funkce podniků stále všeobecným středem pozornosti. Řada prací (V. Čech, B. Ulrich, P. Gula) byla věnována rozboru sociálních funkcí podniků nebo ideologickým otázkám plánování sociální činnosti podniku (J. Šnobl, J. Pikal), funkcím sociální analýzy (J. Šíma), obsahu a organizaci sociálně politické činnosti v podnicích (F. A. Soukup) a dalším otázkám.

Zkušenosti získané v tomto období ukázaly, že možnosti rozvoje sociálního plánování jsou podmíněny úrovní konkrétních materiálních podmínek a z nich plynoucích potřeb společenské praxe. Proto se změnou materiálních podmínek naší společnosti a vybudováním materiálně technické základny rozvinuté socialistické společnosti začíná teoretická fronta na počátku šedesátých let zkoumat nové možnosti řízení socialistické společnosti jako neobyčejně složitého komplexu. Zároveň s přechodem z extenzivního ekonomického růstu na intenzivní se ukázala nutnost komplexního zdokonalování všech podmínek *všestranného* rozvoje pracujících. K tomuto problému se jako první vyjádřili ekonomové rozpracováním nových kritérií efektivnosti a racionalizačních teorií, dále psychologové, sociologové a teoretikové racionalizace a humanizace práce. Rozvoj kompletní péče o člověka představuje výchozí etapu pro rozvoj sociálního plánování, jež vzniká na počátku sedmdesátých let. Za všechny autory, kteří v této době nastolovali nové otázky týkající se postavení člověka v pracovním procesu, jmenujeme s. prof. Hodka a jeho studie o socialistické humanizaci práce. Teoretické práce tohoto období byly podnětem pro sociální analýzy kolektivů v jednotlivých podnicích, realizované od poloviny šedesátých let.

První komplexnější analýza kolektivů pracujících byla provedena v roce 1965 odborníky fakulty řízení na VŠE v n. p. TESLA Pardubice. Tento výzkum měl zásadní význam svým novátorským přístupem:

1. Byla provedena komplexní analýza celého podniku.
2. Výchozí oblastí byla analýza sociální struktury ve vazbě na vědeckotechnický rozvoj.
3. Analýza byla orientována na *potřeby podniku* (od projektu až po vyhodnocení).
4. Celý projekt byl proveden ve spolupráci

s vedením, stranickou organizací, SSM a ROH.

5. Šlo o týmové zkoumání (odborníci z oblasti ekonomie, psychologie, sociologie z VŠE a pracovníci podniku – hygienik, lékař, vedoucí kádrového odd. atd.).
6. Závěrem pak byla uspořádána stranicko-vědecká konference v podniku samém za široké účasti pracujících, přičemž hlavní závěry výzkumu se příkazem ředitele staly prováděcí směrnicí a součástí hospodářského plánu.

Období počínající druhou polovinou šedesátých let představuje tedy etapu, kdy se problematika sociálního plánování – teď již pod tímto názvem – postupně dostává do centra zájmu československé marxistické sociologie a kdy se s využitím zejména sovětských podnětů začínají řešit nejen koncepční teoretické a metodologické problémy této nově se formující oblasti řízení, ale současně se přechází i k rozpracování jejích konkrétních metodických a technických otázek. V řídicí praxi se pak objevují první experimenty s plány sociálního rozvoje na úrovni organizací a územních celků – nejprve v živelné podobě, později však již v rámci celostátního řízení a koordinovaných akcí – a přistupuje se i k vypracování prvních systematických sociálních prognóz. Tato etapa pochopitelně navazuje v teoretické i praktické poloze na poznatky a zkušenosti předchozích let, na zdrojích, jež se podařilo v předchozích etapách vytvořit a bez nichž by se stěží mohla uskutečnit.

Naše sociologie se v této době začíná také v širší míře seznamovat s podněty, které v oblasti plánování sociálního rozvoje kolektivů pracujících přinesl XXIII. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, s prvními praktickými experimenty v některých sovětských průmyslových podnicích a také s pracemi, jež pomáhaly v ČSSR tyto experimenty teoreticky a metodologicky připravit a později zhodnotit. Bez vlivu nezůstal ani VII. světový sociologický kongres ve Varně v roce 1970, kde se početný okruh našich sociologů mohl ve vystoupení sovětských, polských, bulharských a dalších kolegů bezprostředně seznámit s přístupy, k nimž se – pokud jde o sociální plánování a prognózování – společenské vědy v socialistických zemích dopracovaly. Současně byl kongres i přehledkou nemarxistických koncepcí, jejichž kritický rozbor pomohl v dalším období při řešení pozitivních problémů marxistické sociologie. Rozvoj problematiky sociálního plánování v ČSSR je tedy jednotou rozboru vnějších faktorů a odpovědí na aktuální společenské potřeby, na společenskou objednávku plynoucí z daného stupně vývoje naší společnosti. Pro jeho zajištění bylo nutno rozšířit informovanost naší odborné veřejnosti o významu a funkcích sociálního plánování v rozvinuté socialistické společnosti a o poznatcích v této oblasti získaných u nás i v zahraničí, zejména v SSSR.

Průkopnickou práci na tomto poli vykonal zejména kolektiv katedry psychologie a sociologie na VŠE v Praze pod vedením s. J. Kohouta, který také jako první vydal publikaci o sociálním plánování pro odborářský kolektiv. Na Slovensku plnily obdobnou funkci zejména práce J. Mihalíka a K. Bartíka. V řadě podniků bylo s výzkumně technickými i praktickými cíli provedeno koncem šedesátých a počátkem sedmdesátých let mnoho sociologických, pracovních psychologických, ergonomických a racionalizačních výzkumů a studií, které měly větší či menší vztah k problematice sociálního plánování. V letech 1973–74 uskutečnil kolektiv pod vedením s. prof. Kohouta výzkum *Sociální struktura socialistického podniku, sociologicko-psychologický rozbor kolektivu pracujících se zřetelem k sociálnímu plánování a území podniku v n. p. Elektro-Praha Hlinsko*. Výzkum byl komplexní a zabýval se různými stránkami fungování pracovního kolektivu podniku. Jeho výsledky a rozpracovaná metodika přispěly k teoretickému a metodickému koncipování komplexního programu péče o pracující.

Základní politický předpoklad pro pokrok v této oblasti vytvořilo usnesení předsednictva ÚV KSČ z listopadu 1970 *ke kádrové a personální práci*, potvrzené XIV. sjezdem KSČ. Na základě tohoto vývoje je počátek sedmdesátých let ve společenských vědách v ČSSR charakterizován již relativně propracovanou teorií a praxí sociálního plánování.

Ústav pro filozofii a sociologii se věnuje teorii sociálního plánování. Hlavní poznatky tohoto zkoumání shrnul kolektiv vedený s. F. Kuttou a M. Soukupem v práci *Rízení v období vědeckotechnické revoluce*, která byla publikována v roce 1973. Tato práce představuje v ČSSR první pokus rozebrat problematiku sociálního plánování v širokém celospolečenském smyslu, tedy jako plánování všech stránek společenské existence komplexním a interdisciplinárním přístupem.

Výzkumný ústav životní úrovně zkoumá *vztah mezi sociálním plánováním a sociální politikou v mezosféře*.

Katedra ekonomické psychologie a sociologie VŠE, Praha, řeší úkol *Plánování sociální struktury socialistického podniku a psychologický rozbor kolektivu pracujících se zřetelem na sociální plánování a řízení podniku*.

Československý výzkumný ústav práce se v letech 1973–75 zabýval otázkami *plánování sociálního rozvoje v podniku* a určité úkoly v této oblasti řešily i některé další odvětvové a oborové výzkumné ústavy, jako například Výzkumný ústav ekonomiky a organizace stavebnictví, Technicko-ekonomický výzkumný ústav hutí, Institut průmyslové výchovy, Výzkumný ústav dopravní, Výzkumný ústav obchodu a další. Výsledky výzkumů a teoretické závěry (viz přílohu 2) byly publikovány v řadě časopisů (Plánované hospodářství, Hospodářské noviny, Sociologický časopis, Odbory a společnost, Moderní řízení, Práce a mzdy

apod.). Sociální plánování bylo tématem mnoha konferencí a seminářů (viz příloha 1), z nichž uvedme alespoň několik: Seminář na ústřední radě odborů — rok 1971; mezinárodní kolokvium *Sociální plánování a prognózování* — Bratislava, červen 1973; seminář s mezinárodní účastí *Sociální plánování* — Gottwaldov, říjen 1974; konečně mezinárodní konference ÚFS ČSAV *Sociální plánování a sociální prognózování* — Liblice, březen 1976.

Teoretický ruch se promítl i do praxe vedoucích hospodářských pracovníků a odborových funkcionářů, kteří přinesli další náměty na zpracování plánu sociálního rozvoje. Pro resort hutnictví a strojírenství k tomu dal podnět ministr s. Ing. Šimon na sjezdu Českého odborového svazu pracovníků v kovo-průmyslu v dubnu 1972.

K plánu sociálního rozvoje kolektivu organizací zaujalo stanovisko i Revoluční odborové hnutí v programu aktivizace před 8. všeodborovým sjezdem a přímo na něm. Těsně po sjezdu vydala Ústřední rada odborů tiskem překlad sovětského oficiálního metodického doporučení VCSPS, Gosplanu a státního výboru pro práci a mzdy z r. 1971. Ministerstvo práce a sociálních věcí SSR v dohodě s Federálním ministerstvem práce a sociálních věcí iniciativně zorganizovalo v první polovině r. 1971 tým odborníků, který s využitím sovětských zkušeností vypracoval koncepci plánování sociálního rozvoje v podnicích, posouzenou ministerstvem práce a sociálních věcí SSR v květnu 1972. Iniciativní v tomto směru bylo i ministerstvo průmyslu SSR.

V první polovině r. 1972 byla při ekonomickém oddělení ÚV KSČ ustavena řídicí komise pro přípravu sestavování sociálních plánů v ČSSR. Z jejího popudu byly pověřeny rozpracováním problematiky sociálních plánů: v *makrosféře* Státní plánovací komise a v *mikrosféře*, tj. plány sociálního rozvoje kolektivů organizací. Federální ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Ústřední radou odborů, ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a ministerstvem práce a sociálních věcí SSR.

Plánování sociálního rozvoje kolektivu organizací ČSSR nezůstává jen na úrovni teoretických a organizaních příprav. Rada podniků a organizací vypracovala jako předstupeň sociálních plánů dlouhodobé programy péče o pracující již v letech 1971–73. Některé, zejména větší podniky, jako Východoslovenské železářny, Železářny Třinec, ale i menší organizace, jako Léčiva Praha, Elektrárna Tisová aj. iniciativně připravily v různé šíři a hloubce své podnikové sociální plány. V pozemních stavbách v Nitře, Českých Budějovicích a Vodních stavbách Praha byl proveden experiment s plánem sociálního rozvoje ve spolupráci s Výzkumným ústavem ekonomiky a organizace stavebnictví v Bratislavě.

Tyto programy byly sestavovány na léta 1971–1975 na základě vřavý Ústřední rady odborů. Byly však sestavovány bez jednotné

koncepte, na základě různých metodik vyplývajících z různého stupně rozvoje jednotlivých podniků.

Kvalitativní zlom v této situaci nastal v roce 1973 na základě usnesení vlády ČSSR z 8. 3. 1973, číslo 66 *O zásadách a hlavních úkolech v péči o pracovníky*. Tím byla dána základní jednotná koncepce péče o pracující, analýzy a experimentů v této oblasti.

Na základě usnesení byly jednak ve všech organizacích provedeny rozboru stavu péče o pracovníky a sestaveny na ně navazující programy odstraňující zjištěné nedostatky, jednak se začaly v 50 vybraných podnicích experimentálně ověřovat komplexní programy péče o pracující jako první etapa sociálního plánu organizace – s cílem přejít v šesté pětiletce k jejich celospolečenskému zavedení.

Významnou pomůckou při sestavování těchto komplexních programů byl *Metodický pokyn k experimentálnímu ověřování komplexních programů péče o pracující*, vydaný Federálním ministerstvem práce a sociálních věcí, ministerstvem práce a sociálních věcí ČSR a SSR, Ústřední radou odborů v červenci 1973.

V roce 1975 bylo provedeno hodnocení experimentů s komplexními programy ve vybraných podnicích s kladným výsledkem a mohlo být přikročeno k jejich celostátnímu zavádění.

Zásadní význam mělo v tomto směru usnesení vlády ČSSR č. 139 z roku 1975, jež ukládalo *všem organizacím v ČSSR* (tzn. nejen průmyslu, stavebnictví, ale i zemědělství, zdravotnictví, školství, státní správě apod.) zpracovat sociální analýzu organizace a na jejím základě sestavit komplexní program péče o pracující na léta 1976–80 a ve vybraných podnicích zahájit experimentální ověřování programu sociálního rozvoje. Politicko-právní základnu zde poskytuje zákoník práce a stovky předpisů a norem celostátní nebo resortní platnosti. V zájmu jednotného zpracování vydaly ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR a SSR a Ústřední rada odborů pokyn pro sestavení komplexních programů péče o pracující na léta 1976–80 s celostátní platností a závazností pro všechny organizace (zakotven ve Sbírce zákonů, částka 33).

Paralelně s tímto pokynem vydala Ústřední rada odborů *Směrnice o úkolech ROH při sestavování, plnění a kontrolách komplexních programů péče o pracující*.

Na základě těchto dvou směrnic vydal každý resort, každý ústřední orgán *Pokyn pro zpracování komplexních programů péče o pracující* v oblasti své působnosti. Rok 1976 je tedy rokem sestavování těchto programů na léta 1976–80 ve všech organizacích. Končí etapa experimentování v oblasti komplexních programů a otevírá se etapa druhá, etapa ověřování plánů sociálního rozvoje.

Vyjasnění rozdílů mezi oběma etapami je podstatné pro pochopení trendu vývoje sociálního plánování v ČSSR.

1. Komplexní programy péče o pracující se sestavují jen na úrovni jednotlivých organizací. Plánování sociálního rozvoje se má stát propojeným systémem od centra přes jednotlivé stupně odvětvového i územního řízení až k podnikovým kolektivům, takže na všech řídicích článcích budou sestavovány plány sociálního rozvoje obdobně, jak tomu dosud je u hospodářských plánů.

2. Pro komplexní programy představuje plán v podstatě jen zdroj k zajištění úkolů v něm zakotvených. Plánování sociálního rozvoje však bude organickou součástí celého plánovacího procesu na všech stupních řízení, to znamená, že v metodických pokynech jim bude muset být vyhrazena samostatná část se všemi náležitostmi, tj. závaznými a informativními ukazateli, vzory tabulek apod. Nezbytnou podmínkou k tomu je získání řady statistických a sociologických údajů a vypracování soustavy sociálních normativů.

3. Při přípravě komplexních programů se doporučuje v rámci možnosti a účelnosti využít i sociálních výzkumů. Sociální výzkumy budou při plánování sociálního rozvoje nezbytnou podmínkou pro správnou orientaci, respektující postoje, názory a hodnotové zaměření pracovníků a pro posouzení výsledné sociální efektivity.

4. S tím souvisí i širší a hlubší obsah plánů sociálního rozvoje a jejich hlubší a komplexnější zaměření. Těžiště komplexních programů zůstává v tradiční péči o pracovníky, známé z kolektivních smluv. Důraz se v nich klade na vytváření materiálních a organizačních podmínek pro rozvoj této péče. Plány sociálního rozvoje by měly přinést zvýšení pozornosti věnované nehmotným, duchovním stránkám sociálního rozvoje, tj. sociálním vztahům a rozvoji osobnosti pracovníků, jejich základem je rozvoj ekonomických podmínek.

Plány sociálního rozvoje se v ČSR začínají experimentálně ověřovat ve vybraných 31 organizacích od roku 1976, viz tabulka. Je pro ně k dispozici vzorová metodika vypracovaná Československým ústavem práce a sociálních věcí.

Ovšem ani plány sociálního rozvoje, které jsou předmětem tohoto experimentálního ověření, nejsou sociální plány v širokém slova smyslu. Stanou se jimi tehdy, až se v nich obrazí jejich zastřešovací úloha, spočívající v postižení jednoty všech stránek života organizace v návaznosti na cílové funkce naší socialistické společnosti. Základy tohoto širokého pojetí sociálního plánování všech stránek společenské existence byly položeny sovětskými vědci v teorii dlouhodobého optimálního plánování. Toto pojetí bylo dále propracováno vědeckovýzkumným kolektivem vedeným F. Kuttov v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV a bylo přijato jako základ mezinárodního výzkumu *Sociální plánování a prognózování*, dohodnutého na konferenci v Liblicích 29.–31. 3. 1976 v rámci

Organizace	Počet pracovníků osob	Resort
A. Experimenty sledované celostátně		
1. Ostravsko-karvinský revír	92 980	MPE
2. Nová huť Klementa Gottwalda	24 290	MHTS
3. IVTAS (Integrace výroby transportních a stavebních strojů Chrudim) cca	24 000	MHTS
4. Závody Slovenského národního povstání, Žiar n. Hronom	6 479	MHTS
5. SILON, Planá n. Lužnicí	2 212	MP ČSR
6. FEZKO, Strakonice	2 661	MP ČSR
7. Jitex, Písek	4 186	MP ČSR
8. SLOVNAFT, Bratislava	7 001	MP SSR
9. BUK ZA, Vranov n. Toplou	2 400	MP SSR
10. Bavlánské závody V. I. Lenina, Ružomberok	7 959	MP SSR
11. DREVINA, Turany n. Vahom	5 501	MP SSR
12. Koželužna, Bošany	2 081	MP SSR
Celkem pracovníků	181 820	
B. Experimenty zaměřené a sledované odvětvově a územně		
1. Přerovské strojírný	6 710	MTHS
2. Povážské strojárne	11 359	MVS
3. České závody motocyklové, Strakonice	2 340	MVS
4. PAL Magneton, Kroměříž	4 436	MVS
Organizace	Počet pracovníků osob	Resort
5. Vodní stavby, Praha	11 300	MSt ČSR
6. Pozemní stavby, Nitra	7 215	MSt SSR
7. Severoslovenské ťehelne, Žilina	1 450	MSt SSR
8. Severomoravské mlékárny, Ostrava — Martinov	2 030	MZVž ČSR
9. Státní statek Bezno, o. Ml. Boleslav	1 170	MZVž ČSR
10. JZD Peruc, o. Louny	490	MZVž ČSR
11. JZD Dubiecko, o. Šumperk	910	MZVž ČSR
12. Západoslovenské pivovary, Bratislava	1 800	MZVž SSR
13. Státní statek Špačince	728	MZVž SSR
14. JRD Dvory n. Žitavou, o. N. Zámky	872	MZVž SSR
15. JRD Zemné, o. N. Zámky	794	MZVž SSR
16. TEXTIL, Č. Budějovice	990	MVO ČSR
17. OTEX, Bratislava	3 199	MVO SSR
18. Okres Tachov	22 750	Západočeský KNV
19. Okres Trutnov	65 500	Východočeský KNV
Celkem pracovníků	146 043	

V obou skupinách pracovníků celkem 327 043 osob.

mnohostranné spolupráce akademií věd socialistických zemí.

V ČSSR je Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV koordinátorem hlavního badatelského výzkumného úkolu *Teoretické otázky řízení sociálních procesů v podmínkách vědeckotechnické revoluce*. V rámci tohoto úkolu jsou spojena všechna pracoviště zabývající se teoretickým výzkumem sociálního plánování. Při zpracovávání tohoto úkolu vznikly již i první publikace, které se v současné době připravují pro tisk nebo jsou již v tisku. Nejdůležitější z nich jsou:

Kutta F.: *Systém plánovitého řízení sociálních procesů*

Mihálik J.: *Světové trendy rozvoje sociálního plánování a prognózování*

Soukup M.: *Systém sociálních programů*

Illner M.: *Systém ukazatelů životního způsobu jako cílové funkce sociálního plánování*

Sociální plánování je v ČSSR též předmětem výuky na vysokých školách. Od r. 1970 běží na VŠE v Praze ve všech postgraduálních kursech přednášky o sociální analýze, sociálním plánování a o jejich významu v řídicí práci. Od r. 1975 je na VŠE v Bratislavě věnován sociálnímu plánování samostatný postgraduální kurs, který na VŠE v Praze začal probíhat a rok později.

Konference a semináře, zaměřené na problematiku sociálního plánování a prognózování (chronologický přehled)

a) *Konference a semináře zásadního významu pro rozvoj teorie sociálního plánování*

Seminář na Ústřední radě odborů — Praha 1971

Mezinárodní kolokvium „Sociální plánování a prognózování“, Bratislava — červen 1973

Seminář s mezinárodní účastí „Sociální plánování“ — Gottwaldov — říjen 1974

Mezinárodní konference ÚFS ČSAV „Sociální plánování a prognózování“ Liblice — březen 1976

Ostatní: Seminář Ministerstva práce a sociálních věcí a Československého výzkumného ústavu práce a sociálních věcí — květen 1972
Mezinárodní kolokvium k otázkám teorie sociálního plánování — květen, Praha 1973

b) *Konference a semináře k jednotlivým problémům sociálního plánování*

Mezinárodní seminář „Problémy stabilizace pracovníků v hutích a tvorba podnikové sociální politiky“ — říjen 1972, Ostrava

Mezinárodní seminář „K zásadním otázkám personální práce“, Olomouc, březen 1973

Mezinárodní konference „Péče socialistického závodu o člověka“, Třinec, červen 1974

Československo-sovětské symposium „Tvůrčí rozvoj vědeckotechnické inteligence a úloha vědeckotechnických společností“, Praha 1975

Mezinárodní konference na téma „Mládež a sociální plánování“ — Tatry 1975

Mezinárodní seminář „Kultura a sociální plánování“ — Praha, listopad 1975

Seminář „Tělesná výchova a sociální plánování“, Český výbor Československého svazu tělesné výchovy, Vláda ČSR, Praha, listopad 1975

Konference socialistické akademie „Kádrová práce a personální řízení“, Žilina, listopad 1975

c) *Podnikové konference, jako například:*

Seminář „Metodologické problémy sociálního plánování“ — Ostrava, říjen 1975

Seminář „Úloha marxisticko-leninské sociologie při řízení sociálního rozvoje socialistické společnosti“ — Plzeň, říjen 1975

Konference Federálního ministerstva hutnictví a těžkého strojírenství a Technicko-ekonomického výzkumného ústavu hutí — „Péče socialistického podniku o pracovníky“, Praha, říjen 1975

d) *Konference související se zaváděním komplexního programu péče o pracovníky a plánu sociálního rozvoje*

Celostátní aktiv pořádaný Federálním ministerstvem práce a sociálních věcí, minister-

stvem práce a sociálních věcí ČSR, SSR a Ústřední radou odborů, nazvaný „Ke komplexnímu programům péče o pracovníky“ — červen 1973

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí uspořádalo celostátní aktiv k experimentálnímu ověřování programů péče o pracovníky — únor 1974

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí a Dům techniky Bratislava uspořádaly seminář „Příprava sociálního plánování v ČSSR“ — Tatry, květen 1974

Česká vědeckotechnická společnost Pardubice, seminář „Problémy řízení sociálně ekonomických procesů v chemickém průmyslu“ — září 1974

Celoštátní aktiv „Podniková starostlivost pracovníků textilního, odevného a kožarského průmyslu“ — Trenčín, říjen 1974

„Příprava a sestavování komplexního programu péče o pracovníky“ — Praha, květen 1975

„Příprava a sestavování komplexního programu péče o pracovníky“ — Pezinok, září 1975

Institut průmyslové výchovy, pobočka Brno, „Komplexní programy péče o pracovníky na 6. pětiletku“ — červen 1975

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí uspořádalo konferenci „Komplexní programy péče o pracovníky — 1. etapa sociálního plánování“ — Praha, březen 1976

Příloha 2

Stěžejní knihy a statí, věnované sociálnímu plánování²

Knihy

Kutta, F. — Soukup, M. a. o.: *Management in the Age of Scientific and Technological Revolution: Principles of Socioeconomic Management* (Řízení v období vědeckotechnické revoluce: principy socio-ekonomického řízení). Praha, Svoboda 1975, v tisku.

Kutta, F., Soukup, M. a kol.: *Sociální efektivnost a sociální plánování*. Praha, Ústav pro filosofii a sociologii. ČSAV 1975.

Mihálik, J.: *Plánovanie sociálneho rozvoja*. Bratislava, Práca 1974.

Bauerová, J. a kol.: *O sociálnom plánovaní*. Bratislava, Práca 1972.

Statí

Foret, M.: *Sociální ukazatele. Některé přístupy k problému v zahraniční literatuře*. (Social Indicators — Some Approaches to the Problem in Foreign Literature). Sociologický časopis, 9, 1973, č. 1, s. 71–84.

Illner, M., Foret, M.: *Sociální ukazatele a měření cílů a efektů sociálního plánu*. (Social Indicator and Measuring the Goals and Effects of a Social Plan). Sociologický časopis, 10, 1974, č. 1, s. 79–92.

² Vedle literatury je k dispozici řada publikovaných materiálů a výzkumných zpráv, jež mají k sociálnímu plánování úzký vztah. Podobně je tomu i s výzkumnou činností, která je v našich podnicích i ostatních organizacích neobyčejně roz-

sáhlá. Tato informativní stať si neklade ani si nemůže klást za cíl jejich úplnou inventarizaci, ale snaží se vytypovat základní práce k vyřešené tematice.

Kohout, J.: *Planning the Social Development of Workers' Collectives in an Enterprise. Present Theory and Practice in Czechoslovakia.* (Plánování sociálního rozvoje kolektivů pracujících podniku — současná teorie a praxe v ČSSR). Sociologický časopis, 9, 1973, č. 6.

Kohout, J.: *Social Planning in the Socialist Enterprise and Tasks of the Enterprise Sociologist.* (Plánování sociálního rozvoje kolektivu socialistického podniku a úkoly podnikového sociologa). Sociologický časopis, 9, 1973, č. 2.

Kohout, J.: *Aplikace sociální analýzy v řízení socialistických podnikových kolektivů.* Sociologický časopis, 11, 1975, č. 1.

Kolář, J.: *Plánování sociálního rozvoje podniku.* Sociologický časopis, 11, 1975, č. 1.

Kolář, J., Kohout, J.: *Contribution to the Methodology of Social Planning in the Enterprise.* (K metodologii sociálního plánování podniku). Sociologický časopis, 7, 1971, č. 4.

Komanický, P.: *Plánovanie sociálneho rozvoja kolektivu podniku — objektivná potreba.* (Planning of the Social Development of the Collective Enterprise as an Objective Need). Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 520—526.

Kutta, F.: *Vytváření systému socialistického sociálního plánování.* (Development of the System of the Socialist Social Planning.) Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 503—519.

Kutta, F.: *Sociologické aspekty perspektivního plánování a řízení.* (The Sociological Aspects of Longterm Planning and Management). Společenské problémy industrializace, Bratislava 1971.

Kutta, F.: *Problemy socialnoj i ekonomičeskoj prognostiki.* (The Problems of Social and Economic Prognostication). In: *Obščie principy upravlenija socialističeskoj ekonomiki i osobennosti ich primenenija v otdelnych stranach.* Moskva, Institut ekonomiki mirovoj socialističeskoj sistemy AN SSSR 1972.

Kutta, F.: *Systém plánovitěho řízení sociálních procesů.* (Teze referátu pro mezinárodní symposium v Liblicích ve dnech 29.—31. 3. 1976). ÚFS ČSAV, únor 1976.

Kutta, F.: *K některým problémům výzkumu v oblasti sociálního plánování.* Filozofický časopis, 23, 1975, č. 6.

Kutta, F.: *Vztahy mezi vědeckotechnickým a sociálním rozvojem a problémy sociálního plánování.* Filozofický časopis, 22, 1974, č. 5.

Kutta, F.: *Naučno-techničeskaja revolucija i upravlenije.* (The Scientific and Technological Revolution and Management). In: *Problemy teorii i praktiki sovremennogo socializma.* Praha, izd. Mir i socializm 1973.

Kyselý, M.: *Prípravy na plánovanie sociálneho rozvoja kolektivu organizácií v ČSSR.* (Preparation of the Collective Organizations in the ČSSR). Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 526—531.

Lišková, L.: *Plánování a prognóza vývoje sociálního klimatu.* (Planning and Forecasting of Social Climate Factors). Sociologický časopis, 10, 1974, č. 2, s. 172—177.

Macháček, L.: *Socialistický zřev mládeže a jeho účast na rozpracování plánu socialistického rozvoje výrobného kolektivu.* (Socialist Federation of Youth and its Part in Planning of the Social Development of an Enterprise). Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 550—555.

Michálik, J.: *K otázkám sociálního plánování.* Synthesa, 7, 1974, č. 6.

Pisca, L.: *K některým vztahům národohospodarského a sociálního plánování.* (To Some Relations of the Political Economy and the Social Planning). Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 536—541.

Problémy efektivnosti sociálních programů. (Problems of Effectiveness of Social Programs). Sociologický časopis, 9, 1973, č. 6, s. 614—623.

Růžicka, J. — Tomšík, M.: *Sociální plánování činnosti podnikového psychologa a sociologa.* Psychologie v ekonomické praxi, 12, 1974, č. 4.

Žáček, I.: *Plánovanie sociálneho rozvoja kolektivu podniku a odborová organizácia.* (Planning of the Social Development of the Collective of an Enterprise and the Trade-Union Organization). Sociológia, 5, 1973, č. 6, s. 546—550.

Vít Klíma

Názory Pražanů na životní podmínky v Praze

V roce 1971 uskutečnil bývalý Ústav pro výzkum veřejného mínění rozsáhlý výzkum postojů k bydlení a životnímu prostředí v Praze. Výzkum reprezentativně podchytil názory Pražanů a umožnil korelovat jejich názory na zlepšení života ve městě a jejich náměty v tomto směru s řadou objektivních charakteristik dotazovaného i jeho místa bydliště.¹

Zadavatele sice přednostně zajímaly problémy spojené s bydlením a s přístupem různých skupin obyvatelstva k technologickým inovacím ve stavebnictví, výzkum však byl koncipován tak, že umožnil postihnout i širší problematiku životních podmínek Pražanů. Dotazník obsahoval mimo jiné otázky zjišťující názory na možnosti vzdělávání v Praze, na možnosti získat zde vhodné zaměstnání s přiměřeným příjmem, spokojenost s kulturním a společenským životem v Praze. Znáčná část otázek byla věnována problematice bydlení, životního prostředí, zajištění služeb apod. Řada otázek byla formulována tak, že umožnila odlišit situaci v Praze vůbec od situace v místě bydliště.

Hodnocení životních podmínek

Dotázaný hodnotil jednotlivé položky pomo-

¹ Výzkum byl proveden v roce 1971 Ústavem pro výzkum veřejného mínění při ČSAV na výběrovém souboru 1080 dotázaných, vybraných ze základního souboru všech obyvatel Prahy starších 18 let. Kvótními znaky byly: pohlaví, věk, ekonomická

aktivita/neaktivita a městský obvod bydliště. Dobrá reprezentativnost souboru byla zajištěna také z hlediska městských obvodů. Sběr dat prováděli školení tazatelé ÚVVM ve dnech 8.—18. prosince 1971.